

Sygn. akt IV CNP 7/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie ze skargi powoda
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w B.
z dnia 29 września 2016 r., sygn. akt II Ca [...] /16,
w sprawie z powództwa S.B.
przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Rejonowemu w B.
i Prokuraturze Rejonowej w B.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 lutego 2018 r.,

- 1. stwierdza niezgodność z prawem zaskarżonego wyroku
w punkcie I (pierwszym) podpunkt 1 (pierwszy);**
- 2. zasądza na rzecz skarżącego od Skarbu Państwa
Prokuratury Rejonowej w B. i Sądu Rejonowego w B. kwotę 450,-
(czterysta pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów
postępowania skargowego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w B. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w B., którym została zasądzona na rzecz powoda od Skarbu Państwa Sądu Rejonowego w B. i Prokuratury Rejonowej w B. kwota 5000 zł z odsetkami ustawowymi z tytułu odszkodowania, w ten sposób, że oddalił powództwo w tym zakresie.

Sąd drugiej instancji zaakceptował ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy w zakresie prowadzonego przeciwko powodowi postępowania karnego poczynawszy od zajęcia należących do niego płyt DVD w dniu 14 lutego 2008 r. do daty ich zwrotu na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 21 maja 2013 r., lecz dokonał odmiennej oceny podstawy prawnej roszczenia o zasądzenie kwoty 5000 zł z tytułu odszkodowania w zakresie utraconych korzyści z prowadzonej działalności gospodarczej w zakresie wypożyczania filmów na nośnikach VHS i DVD.

Wyjaśnił, że podstawę odpowiedzialności pozwanego stanowi art. 417 § 1 k.c. i jest ona związana nie tyle z działalnością konkretnego funkcjonariusza, ile z funkcjonowaniem instytucji jako struktury zorganizowanej w określony sposób. Przesłankę bezprawności należy ujmować ściśle, jako zaprzeczenie zachowania uwzględniającego nakazy i zakazy wynikające z normy prawnej, a więc jako jego niezgodność z konstytucyjnie rozumianymi normami prawa. W ocenie Sądu drugiej instancji nie można podzielić poglądu Sądu Rejonowego, że postępowanie karne było prowadzone nieprawidłowo, w niewłaściwym kierunku, co przełożyło się na jego długość oraz utratę dochodów powoda, a niezgodność z prawem działań pozwanego polegała na naruszeniu art. 2 § 1 k.p.k., 4 k.p.k. i 5 § 2 k.p.k. Przepisy te mają bowiem charakter ogólny i nie odnoszą się do konkretnych instytucji postępowania karnego ale stanowią jego zasady i swego rodzaju wytyczne, a do uwzględnienia powództwa w oparciu o art. 417 § 1 k.c. konieczne jest wykazanie konkretnego działania lub zaniechania Skarbu Państwa ocenianego przez pryzmat niezgodności z prawem rozumianej jako zachowanie kolidujące z porządkiem prawnym, polegające na sprzeczności między zakresem kompetencji organu,

sposobem jego postępowania i treścią rozstrzygnięcia wynikającymi z wzorca ustawowego, a jego działaniem rzeczywistym. Zdaniem Sądu, w okolicznościach faktycznych sprawy nie można dopatrzeć się zachowania niezgodnego z prawem ze strony Skarbu Państwa i naruszenia jakiegokolwiek przepisu kodeksu postępowania karnego. Organy Prokuratury sprawnie przeprowadziły postępowanie przygotowawcze, dopuszczając dowód z opinii biegłego, który jednoznacznie wskazał, że płyty były nośnikami legalnymi, ale przeznaczonymi do użytku osobistego, wobec czego zachodziły podstawy do wniesienia aktu oskarżenia. Sąd Rejonowy dopuścił dowód z opinii kolejnego biegłego sądowego, który w opinii sformułował tożsame wnioski. Dopiero w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 16 maja 2011 r. w sprawie Ka [...] /11 wyrażono pogląd prawny, zgodnie z którym wyrazem zawarcia umowy licencyjnej może być faktura zakupu, która zawiera informacje o rodzaju uprawnienia do korzystania z poszczególnych zakupionych utworów audiowizualnych, tj. wyraźne wskazanie, czy została wykupiona licencja uprawniająca do ich wypożyczania czy też nie. Postępowanie karne było uprawnione pod kątem dowodowym i przez jego prowadzenie nie doszło do zachowania niezgodnego z prawem. Żaden przepis prawa karnego nie został naruszony, a zatrzymane płyty DVD stanowiły istotny dowód rzeczowy, który mógł być zwrócony dopiero po prawomocnym zakończeniu postępowania. Wprawdzie postępowanie trwało aż pięć lat i w tym okresie zapadały różne rozstrzygnięcia, w tym kilkukrotne uchylenia orzeczeń Sądu pierwszej instancji, ale wynikało to z zasady dwuinstancyjności. Nie jest jednak wystarczającą podstawą odpowiedzialności Skarbu państwa okoliczność, że ostatecznie oskarżonego uniewinniono. Odnosząc się do przewlekłości postępowania Sąd Okręgowy wskazał, że powód powinien udowodnić zdarzenie powodujące szkodę tj. przewlekłość, zaistnienie szkody w rozumieniu art. 361 § 2 k.c. i związku przyczynowego oraz wykazać niezgodność działania lub zaniechania Skarbu Państwa z prawem. Sam fakt długotrwałości postępowania karnego nie oznacza wykazania którejkolwiek przesłanek odpowiedzialności pozwanego.

Powód zaskarżył powyższy wyrok w części w pkt I ppkt 1 i zarzucając naruszenie art. 417 § 1 k.c. przez jego niezastosowanie, wniósł o stwierdzenie jego niezgodności z tym przepisem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pojęcie orzeczenia niezgodnego z prawem (art. 424 § 1 i 2 k.p.c.) było przedmiotem wykładni w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego i ukształtował się pogląd, że jest to orzeczenie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo orzeczenie wydane w wyniku rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, a naruszenie to jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06 (OSNC 2007 r., nr 2, poz. 35) stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, to ustalenie jego bezprawności, które musi uwzględniać istotę władzy sądowniczej, a zatem zarówno orzekanie w warunkach niezawisłości, w sposób bezstronny, zależny nie tylko od obowiązujących ustaw, ale także od „głosu sumienia” sędziego oraz jego swobody w ocenie prawa i faktów stanowiących podłoże sporu. Bezprawność orzeczenia sądowego ma zatem charakter bezprawności kwalifikowanej, a jego niezgodność z prawem musi polegać na elementarnej i oczywistej obrazie prawa przez sąd, a więc takiej, która polega na błędach w wykładni lub subsumcji o stopniu rażącym i oczywistym (wyroki z dnia 4 grudnia 2008 r., sygn. I CNP 72/08, nie publ., z dnia 17 maja 2012 r., I CNP 55/11, nie publ., z dnia 14 czerwca 2012 r., I CNP 7/12, nie publ.).

Oceniając skargę z tego punktu widzenia, należy uznać jej zasadność.

Sąd Okręgowy prawidłowo przytoczył zasady determinujące przesłankę bezprawności działania lub zaniechania Skarbu Państwa przy ocenie jego odpowiedzialności na podstawie art. 471 k.c., ale dokonał wadliwej subsumcji do ustalonego stanu faktycznego. Punktem wyjścia do rozważań jest bowiem ustalenie znamion czynu zarzucanego powodowi w postępowaniu karnym i ocena prawidłowości tego postępowania w aspekcie dokonanych czynności procesowych.

Powód został oskarżony o popełnienie przestępstwa określonego w art. 116 ust. 3 ustawy Prawo autorskie. Art. 116 ust. 1 ustawy stanowi, że kto bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom rozpowszechnia cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo

pozbawienia wolności do dwóch lat, a zgodnie z ust. 3 jeżeli sprawca uczynił sobie z popełniania przestępstwa określonego w ust. 1 stałe źródło dochodu albo działalność przestępną, organizuje lub nią kieruje podlega karze wolności od 6 miesięcy do lat 5. Odpowiedzialność karna oskarżonego jest zatem uzależniona od ustalenia w postępowaniu karnym, czy rozpowszechniał on cudzy utwór bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom, a w razie ustalenia pozytywnego, czy uczynił z przestępstwa stałe źródło dochodu. W przypadku powoda oznaczało to wyjaśnienie, czy działa w granicach przyznanych mu uprawnień, czy narusza zasady na jakich rozpowszechnianie powinno być realizowane, a więc czy została mu udzielona licencja na rozpowszechnianie zatrzymanych płyt w działalności gospodarczej polegającej na ich wypożyczaniu. Umowa licencyjna jest stosunkiem zobowiązaniowym, w którym licencjodawca określa uprawnienia udzielane na rzecz licencjobiorcy w zamian za określone wynagrodzenie (art. 41 prawa autorskiego). Ocena, czy powód działał w granicach uprawnienia, a więc na podstawie licencji, pozostaje w kompetencji prokuratora lub sądu, a nie biegłego, bo dotyczy sfery prawnej. Powód w postępowaniu przygotowawczym złożył faktury zakupu płyt DVD od dystrybutorów z oznaczeniem „do wypożyczania” i od początku twierdził, że taka faktura stanowi dowód uprawnienia licencyjnego oraz kwestionował opinię biegłego, który bez znajomości faktur, a jedynie na podstawie oznaczeń na nośnikach, stwierdził, że są przeznaczone do użytku domowego. Złożył także pismo z firmy „G”, że wszystkie produkty „H....” zakupione u dystrybutora mają niewłaściwą licencję i zostaje przyznana właściwa licencja, a dystrybutor nie przewiduje konieczności zwrotu niewłaściwie oznaczonych krążków oraz wniósł o powołanie biegłych z firm dystrybucyjnych i dołączył płyty kupione u dystrybutorów oznaczone tak, jak zajęte. W postępowaniu przygotowawczym te twierdzenia nie zostały zweryfikowane, nie została też zweryfikowana opinia biegłego pod kątem znajomości procedur przyznawania licencji przez dystrybutorów, jak również nie wyjaśniono u dystrybutorów, czy złożone przez powoda faktury stanowią licencję na wypożyczanie filmów i czy twierdzenia biegłego o oznaczeniach na płytach lub pojawianiu się na początku filmu napisu „do użytku domowego” zaprzeczają uprawnieniu powoda wynikającemu z faktur zakupu. Zarówno w tym postępowaniu, jak i w postępowaniu sądowym ustalenia koncentrowały się na oznaczeniach na

opakowaniach i nośnikach, a nie na tym, czy powód ma licencję na wypożyczanie. W postępowaniu sądowym zostały pominięte zeznania przedstawicieli dystrybutorów i Sąd oparł się wyłącznie na opinii biegłego, co stało się przyczyną uchylenia wyroku z powodu braku weryfikacji linii obrony. Dopiero w październiku 2010 r. kolejny biegły stwierdził, że dowodem zakupu licencji jest faktura, która potwierdza prawo dysponowania danym utworem filmowym w ramach licencji, co było przyczyną uniewinnienia powoda. Pogląd ten wyraził również Sąd Odwoławczy, uchylając ten wyrok z przyczyny nie wyjaśnienia braku faktur oznaczonych szczegółowo filmów, a po zwrocie akt do prokuratury w toku ponownego rozpoznania sprawy, umorzeniu postępowania, uchylenia postanowienia o umorzeniu i prawomocnym uniewinnieniu w dniu 11 kwietnia 2013 r., płyty zostały zwrócone powodowi postanowieniem z dnia 21 maja 2013 r.

Przebieg postępowania świadczy, że od początku nie zostały należycie wyjaśnione okoliczności związane z udzieleniem licencji powodowi, a postępowanie koncentrowało się wokół nieistotnych dla kwestii uprawnienia powoda, okolicznościach związanych z oznaczeniami na nośnikach i opakowaniach, co spowodowało, że dopiero od października 2010 r. i w uzasadnieniu wyroku z 16 maja 2011 r. została potwierdzona linia obrony, że powód działał w granicach licencji udzielonej na fakturach zakupu. Końcowy, prawomocny wyrok uniewinniający, wydany po pięciu latach, potwierdził wyjaśnienia powoda składane już na etapie postępowania przygotowawczego.

Podzielić trzeba utrwalony pogląd orzecznictwa, przytoczony przez Sąd drugiej instancji, zgodnie z którym czynności organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości związane z wypełnianiem ich ustawowych obowiązków nie mają charakteru działań niezgodnych z prawem także wtedy, gdy przeprowadzone postępowanie karne zakończyło się wydaniem prawomocnego wyroku uniewinniającego. Zasada ta nie może mieć jednak zastosowania w przypadku prowadzenia wieloletniego postępowania karnego, w którym nie jest dokonywana weryfikacja linii obrony, błędnie są ustalane okoliczności istotne dla oceny zaistnienia znamion przedmiotowych czynu, a zarówno organy ścigania, jak sąd dokonując oceny prawnej istnienia uprawnienia oskarżonego do rozpowszechniania

filmów na nośnikach DVD, opierają się wyłącznie na opinii biegłego bez wyjaśnienia zgłaszanych przez oskarżonego istotnych zastrzeżeń.

Słusznie skarżący wskazał na naruszenie art. 366 § 1 w zw. z 2 § 1 k.p.k., 4 k.p.k., co w konsekwencji spowodowało naruszenie art. 230 § 2 k.p.k., 297 k.p.k. i 322 k.p.k. Art. 2 § 1 i art. 4 k.p.k. stanowią zasady postępowania karnego, ale powód wykazał konkretne wady prowadzonego postępowania karnego, które przeczą zasadzie badania i uwzględniania okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego oraz celowi postępowania karnego. Przyjęcie oczywiście niewłaściwego kierunku prowadzenia postępowania dowodowego, który nie może doprowadzić do ustalenia okoliczności istotnych dla oceny prawnej, czy zachodzą znamiona podmiotowe czynu i prowadzenie wieloletniego postępowania zakończonych uniewinnieniem wskutek potwierdzenia linii obrony, jest sprzeczne zarówno z tymi zasadami, jak i w ramach postępowania przygotowawczego sprzeczne z art. 297 k.p.k. Takie działanie koliduje z porządkiem prawnym a zwłaszcza z ustawowo określonym sposobem i celem działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Zasada procesowa, ujęta w normę prawną, należy do systemu konstytucyjnie rozumianych źródeł prawa i może zostać naruszona wskutek czynności procesowej lub zespołu czynności procesowych, które prowadzą do rezultatu sprzecznego z jej treścią.

Z tych przyczyn uznać należało za oczywiście błędną ocenę, że powód nie wykazał bezprawności działania pozwanego, a w rezultacie, że nie było podstaw do zastosowania art. 417 k.c. Przesłanka szkody została wykazana, a związek przyczynowy pomiędzy zwrotem płyt dopiero w 2013 r. a działaniem pozwanego jest niewątpliwy.

Na marginesie jedynie trzeba wskazać, że Sąd Okręgowy rozpoznając apelację Skarbu Państwa Prokuratora Rejonowego Prokuratury Rejonowej w B. przedmiotowo ograniczoną wyłącznie do okoliczności związanych z postępowaniem przygotowawczym, orzekł również w zakresie okoliczności związanych z postępowaniem karnym przed Sądem Rejonowym w B., nie uprzedzając powoda o takim zakresie rozpoznania, co uniemożliwiło mu zajęcie

stanowiska i przedstawienie argumentów w zakresie bezprawności działania tej jednostki Skarbu Państwa.

Z tych względów orzeczono na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c. O kosztach postępowania skargowego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹ i 424¹² k.p.c. oraz § 2 pkt 3 i 10 ust. 5 pkt 2 w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

aj

a.ł.